

v njegovi družbi in besed jej je zmanjkovalo. Jurij pa, ki je gledal zdaj vse z drugačnimi očmi, zapazil je kmalu, kako si mu prizadeva postreči, bodi si, da se mu je res hotela priljubiti ali pa se je njemu tako zdelo. Neobčutljiv se ve da Jurij tudi ni bil in da je Lenčika zala, to si je moral obstati.

„Kako dekle!“ dejal je časi. „Dolinske naj se kar skrijejo pred njo.“ In večkrat je njegovo počasno premišljevanje sklenila beseda: „Škoda!“

Anice že cel teden videl ni in kaj bi mislil nanjo, ko je vse zastonj. Spomnil se je je zopet, ko si je zavezal okolo vratu svilenó ruto, njeno darilo.

„Glej ga Jurija!“ ogovori ga na jedenkrat Lenčika, „kje si pa kupil to gizdavo ruto? Saj ne greš nikamor.“

„To sem kar tako dobil,“ odgovarja Jurij.

„Kje pa?“ izprašuje Lenčika in njena radovednost raste. „Jaz ne dobim takó nobene reči.“

„Za piruše se vse dobi, Lenčika.“

„Ah, tako! Torej Anica ti jo je dala, Anica,“ pravi dekle in se obrne in odide. Dolgo je Jurij ni videl; ko jo zopet sreča, zdelo se mu je, da ima objokane oči. In tako milo se mu je storilo, da bi se kar zjokal in stekel za njo in jej povedal, kdo je, kakšen človek, kako malo vreden, da le količkaj misli nanj. A bal se je nasledkov take izpovedi. Morebiti bi ga dali takoj proč, če bi zvedeli, da ga iščejo žandarji; in skušal se je tudi preveriti, da se pa nemara moti, kar se tiče Lenčike.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenci za Karola Velikega.

Spisal dr. Fr. Kos.

Mnogo zanimljivostij podaje nam domača historija starejših in novejših časov, a gotovo najinteresantnejša zdi se mi brez dvoma zgodovina devetega stoletja. Radi se oziramo na te čase nazaj in v duhu si predstavljamo podobe onih mož, ki so takrat delovali slovenstvu in slovanstvu v prid. Komu ni znano ime posavskega Ljudovita, ki je branil z orožjem v desnici svoj dom zoper

mnogobrojne sovražnike; komu ne imeni slovanskih blagovestnikov, svetega Cirila in Metoda, ki sta se trudila z besedo in peresom za dušno blagost slovanskih narodov? Odveč ne bo, če se tudi mi ozremo v one starodavne čase in se seznanimo vsaj z nekaterimi osobami, ki so takrat delovale med Slovenci. Moj namen je, podati tukaj čita-jočim Slovencem kos domače zgodovine za Karola Velikega, ki je vladal od l. 768—814. Vender predno začenjam pripovedovati, hočem nekaj malega izpregovoriti o slovenski zemlji, njeni razširjenosti in njenih posameznih delih pred tisoč leti.

1. Zemljepisni pregled slovenske zemlje.

Zemlja, v kateri so živeli Slovenci pred tisoč leti, zvala se je Slovenija ali Slavinja in zadnje zaznamenovanje nahaja se po gostem pri pisateljih in v listinah one dobe, navadno nekoliko izkazano v besedo „Sclavinia“. Dobivajo se pa v starih spisih tudi drugi izrazi, s katerimi so se zaznamenovale slovenske dežele, kakor „partes Sclavorum, provincia Sclavorum“ itd. (Gl. spis Conv. Bag. et Carant. v Monum. Germ. Scrip. XI., pag. 9, 10; Paul. Diacon. de gest. Langob. IV., c. 7. Listina od 9. sept. 878 in od 21. jul. l. 891 v Archivu für Kärnten, 1. Jahrg. str. 68 in 69.).

Slovenska zemlja je bila razdeljena v več posameznih dežel, izmed katerih moramo najprej omeniti Koroško in Panonijo. Tudi neznani pisatelj za slovensko zgodovino jako važnega spisa „De conversione Bagoariorum et Corantanorum“ (M. G. S. XI., p. 9.) od leta 871. loči Slovenijo v Koroško in Panonijo s temi besedami: ... in Sclaviniam, in partes videlicet Quarantanas atque inferioris Pannoniae. Iz teh besed je tudi razvidno, da je bila Karantanija le del Slovenskega, drugi del pa spodnja Panonija. Nekaj jednacega beremo v istem spisu na drugem mestu (l. c. p. 10), kjer nam neznani pisatelj nekoliko menj določno pripoveduje, da je Slovenija obsezala Koroško in pa pokrajine na severnem bregu Drave do njenega izliva v Dunav.

Izmed vseh slovenskih dežel devetega stoletja zasluži gotovo Koroško ali Gorotan, da o njem izpregovorimo najprej nekoliko besed. Koroška dežela je bila največja slovenska pokrajina tistega časa in mnogo obširnejša kot danes. Bila je starim pisateljem jako znana, kar nam spričujejo pogostoma navedena imena dežele in njenih prebivalcev pri različnih pisateljih od Pavla Dijakona (de gest. Lang. V. c. 22)

v 8. stoletji, pri katerem se nahaja najprej beseda „Carantanum“, pa do ruskega Nestorja v 11. stoletji, ki imenuje Slovence „Horutane“ in tudi pri zgodovinarjih poznejšega časa. Kakor ruski Nestor, storili so dostikrat pisatelji že pred njim in zaznamenovali z besedami „Quarantani, Carantani, Carinthii“ itd. ne samo Korošce, temveč sploh Slovence. Imeni Slovenec in Karantanec sta bili večkrat pri njih identični. Sem ter tja so se stari zgodovinopisci, ako so imeli v mislih slovensko zemljo ali pa slovenski narod, izraževali tako, da so najprej imenovali največjo deželo nekdanjih Slovencev, namreč Koroško, ali pa njene prebivalce in pristavljali zraven še besedo „confines“, ki je pomenjala Korošcem sosedne Slovence ali pa koroški deželi sosedne slovenske pokrajine (Primerjaj „Conv. Bag. et Carant. M. G. S. XI., p. 6, 10.).

Imena, katera se nahajajo pri starih pisateljih za koroško deželo, kakor „Carantanum, Carentanum, Carantania, Karantana, Quarantana, Korutane“ itd. izpeljujejo se od slovenske besede „gora“ in pomenjajo to, kar slovenski izraz „Gorotan“, t. j. gorata dežela (Ankershofen v Archivu für Kärnten, 1. Jahrg. str. 129—136).

Koroška dežela je bila pred tisoč leti večja, kot danes, ker je obsezala skoro vse Štajarsko, del Kranjskega, Tirolskega in Spodnjeavstrijskega. Meje so bile naslednje: Od Predela pa do tirolske meje ločile so Koroško in Furlanijo Karnske alpe, kakor še dandanes. Bistriška dolina na Tirolskem spadala je takrat pod Koroško, ki je sezalo na zapadu do izvira Drave, do Innichena. Listina od 5. febr. l. 816 pravi, da Innichen leži na meji liburnske ali tiburske pokrajine, ki je bila na zapadnem Koroškem (Archiv für Kärnten, 1. Jahrg. str. 67). Od Innichena je šla meja proti severu, potem pa proti vzhodu do Gr. Glocknerja tako, da je bila Slovenska Matreja (Windisch Matrei) in njena okolica še na Koroškem. Na severu ločile so Koroško in Solnograško Visoke Ture, kakor še sedaj. Sveti Rupert moral je prekoračiti Ture, ko je prišel Slovincem oznanovat sveto vero. Kar se tiče sedanjega Lungaua ob gornji Muri na Solnograškem, ne vé se natanko, spadal je li h koroški ali bavarski deželi; Felicetti (Beiträge zur Kunde steierm. Gesch. 9. Jahrg. str. 52) misli, da je prvo verjetneje. Od Lungaua dalje imel je stari Gorotan tiste meje, ki delé še denašnji dan Štajarsko od Solnograškega in Gornjega Avstrijskega; samo tega ne vemo, spadal je li Aussee s svojo okolico pod nekdanje Koroško ali ne. Tudi med Spodnjim Avstrijskim in Šta-

jerskim ločila je denašnja meja nekdanji Gorotan od Avarije ali oberske dežele noter do Göllerberga na iztočni strani znane božje poti „Maria Zell“. Od Göllerberga dalje šla je meja do izvirov Piestinga blizu Guttensteina na Spodnjem Avstrijskem, dalje ob Piestingu do Wöllersdorfa blizu Dunajskega Novega Mesta in potem od Piestinga do Litave nekoliko severno od Dunajskega Novega Mesta. Vzhodnja meja koroške dežele šla je od Dunajskega Novega Mesta proti jugu prej ko ne po sedanji med Spodnjim Avstrijskim in Ogerskim do štajarske meje blizu Friedberga, dalje k Fischbaherskim planinam blizu Murice (Mürz) in potem menda po gorovji med Muro in Rabo do Cmureka na Muri. Odtod se je vlekla meja prej ko ne čez Slovenske gorice do Drave med Mariborom in Ptujem in od tukaj k Sotli in Savi. Ptuj s svojo okolico je bil takrat še v Panoniji (Felicetti, *Steiermark im Zeitraume vom 8. bis 12. Jahrhundert. Beiträge zur Kunde steierm. Gesch. 9. Jahrg.*).

Da se je raztegovala meja med Panonijo in Gorotanom od Cmureka pa do Sotle, spričuje različnost slovenskih narečij v onih krajih. Še dandanes se pozna med panonskim in karantanskim narečjem meja, katera seza od Cmureka preko Slovenskih goric do sv. Martina na Dravi in odtod čez Ptujsko polje do Donaške gore in potem do Sotle (Rutar, v „Ljublj. Zvonu“, II, 95.).

V devetem stoletju bil je s Koroškim zvezan velik del sedanjega Kranjskega (Dümmler v *Archiv für Kunde östr. Gesch. X. Bd. str. 15.*), kar nahajamo tudi v naslednjem stoletju (Pr. listino od 30. junija 974 in od 1. oktobra 989, obe v *Mittheilungen d. hist. Ver. f. Krain, 1847, str. 22.*).

Kar se Kranjske dežele tiče, bila je pred tisoč leti veliko manjša, kot sedaj, ker nekdanja „Carniola“, katero ime se nahaja že pri Pavlu Dijakonu v 8. stoletju (*De gestis Langob. V., c. 52*), obsežala je le deželico ob Savi med Karavankami in Julskimi planinami (*Ann. Einhardi, a. 820, M. G. S. I.*). Carniola ali, kakor se je zvala v desetem stoletju in tudi pozneje, Kranjska marka, Kranjska meja, „Chrainmarcha“, takrat ni bila dosti večja, kot denašnje Gorenjsko. Listine iz te dobe nam imenujejo nekoliko na Kranjskem ležečih krajev, vendar še premalo, da bi se dale meje določiti na vse strani. Iz listin vemo, da so bili v Kranjski marki kraji: Loka, Žabnica, Selca, Poljanska dolina do Hotavelj, kraj med Soro in Savo, Stražišče pri Kranji, Bled itd. (Gl. listine od 30. jun. 974, od 1. okt. 989, od 24. nov.

1002, od 10. apr. 1004, tiskane v Mitth. d. hist. Vereins f. Krain, 1847, str. 22, 23.) Mogoče je, da je južna meja Kranjske marke šla od dolenske Save pa do Cirknice na Notranjskem po gorah, ki leže na južni strani Ljubljane (Hitzinger v Mitth. d. hist. Vereins f. Krain, 1856, str. 33), potem pa proti severu k današnji meji med Gorenjskim in Goriškim, in tedaj bi obsezala nekdanja Koroška, kamor je spadalo Kranjsko, vso gorenjsko stran in nekoliko krajev na Dolenjskem in Notranjskem.

Druga dežela, v kateri so prebivali pred tisoč leti Slovenci, zvala se je Panonija, ki je imela za mejo na jugu Savo, na iztočni in severni strani Dunav, na zapadu pa je sezala do Dunajskega Lesa in do meje gorotanske (Dümmmler, Südöstl. Marken, Archiv f. Kunde österr. Gesch. X., str. 11.). Delila se je v dva dela, katera sta ločili reki Repcze in Raba na južni strani Nežiderskega jezera; severni del imenoval se je zgornja Panonija (Pannonia superior), južni pa spodnja (Pannonia inferior) (Beiträge zur Kunde steiermärkischer Geschichtsqu. 9. Jahrg. str. 11 in d.).

Dežela med Anižo in Rabo, tedaj tudi vsa zgornja Panonija, bila je v začetku devetega stoletja znana pod imenom „Avaria“ ali „Hunnia“, kamor je Karol Veliki naselil l. 805. nekaj ostankov nekdanj tako mogočnih Obrov, da bi jih varoval pred slovanskimi napadi (Ann. Einh. a. 805, M. G. S. I.).

V Panoniji živeli so Slovenci pod oblastjo Obrov, dokler jih ni osvobodil Karol Veliki; a tudi po bojih z Obri ostalo je še mnogo med Slovenci namešanih oberskih rodovin, ki so se sčasoma poizgubile in poslovenile (Conv. Bag. et Carant. M. G. S. XI, p. 9; p. 11.). Prebivalo je pa v Panoniji sploh le malo ljudij, ker mnogi kraji izgubili so po večletnih bojih svoje prebivalce in postali puščava. (Einh. Vita Karoli M. c. 13, M. G. S. II, p. 449.).

Jeden del slovenske zemlje spadal je pod Furlanijo, namreč vsa goriška stran in nekoliko Notranjskega. Istra je bila za Karola Velikega obširnejša, kot danes, ker obsezala je tudi južni del Kranjskega (Hicinger v Novicah 1861, str. 68).

Nekaj Slovencev prebivalo je tudi zunaj omenjenih mej, kakor na Gornjem Avstrijskem blizu Kremsmünstra, kajti bere se, da je bavarski vojvoda Tasilo daroval leta 777. samostanu v Kremsmünstru več slovenskih krajev in družin (Schumi, Archiv f. Heimatkunde, I. Bd. str. 2 i. d.), potem na Spodnjem Avstrijskem ob Orlavi (Erlaf),

katere je kralj Ludvik dal v dar rezenski cerkvi (Verhovec, Germanstvo in njega vpliv na Slovanstvo, str. 22.), ob Dunavu (Dümmle) Südöstl. Mark. I. c. p. 19.) in drugod (Gl. Rutar, „Ljublj. Zvon“ II, str. 29, 30).

Pred tisoč leti stanovali so Slovenci po vsem nekdanjem Gorotanu, na mnogih krajih spodnje Panonije, v severni Istri in vzhodni Furlaniji. Da so bili Slovenci razširjeni po vsej dravski dolini do Lunichena, po murski dolini do Lungaua, ob Murici in Rabi in na mnogih krajih Gornje in Spodnje Avstrije, da se lahko dokazati iz spisov starih zgodovinarjev; še bolj pa nam spričujejo nekdanjo razširjenost Slovencev imena mest in vasij, dolin in gora, rek in potokov v vseh teh krajih.

Kako so se selili Slovenci, prišedši v svojo sedanjo domovino, mislimo si lahko. Stanovali so poprej vedno le v ravnini in po nizkih brdih. Takega zemljišča so bili navajeni in zato so tudi v novi domovini poiskali takih krajev. Gorovitih predelov so se ogibali, dokler je bilo mogoče. Le kjer so se doline tako polagoma vzdigale, kakor n. pr. ob Savi, Dravi in Muri, prodrli so daleč v nje in tako jih nahajamo že l. 592. na toplaskem polji v Tirolski (Rutar v „Ljublj. Zvonu“, II, str. 29).

Kljubu tej raširjenosti bilo je število Slovencev vendar le malo, kajti marsikatera pokrajina, pokrita danes z rodovitnim poljem, bila je takrat neobdelana in napolnjena s širokimi gozdi. A ravno ta okolščina bila je prvi in največji uzrok, da so Slovenci izgubili toliko zemlje v prid germanstvu. Po frankovskih nazorih pripadlo je kralju, kar je bilo zemlje neobdelane in brez gospodarja. Kar danes imenujemo državno imetje, bilo je takrat kraljeva lastnina; tedaj t. i. vsa neobdelana zemlja, katero je lahko dal kralj, komur je hotel (Verhovec, Germanstvo in njega vpliv na Slov. str. 20.). Večji del jo je daroval svojim zvestim služabnikom in jih na ta način odškodoval za zasluge, ki so si jih bili pridobili. Ti so šli potem na svoja podeljena posestva, vzeli s seboj celo krdelo vsakovrstnih delavcev in rokodelcev in začeli obdelovati pusto zemljo.

Lahko se reče, da takrat, ko so prišli Slovenci pod oblast Frankov, bilo je gotovo veliko več kot polovica njih zemlje puste in pokrite s šumami. Treba nam je samo pomisliti, koliko dolgotrajnih bojov od rimljanskih časov pa do Karola Velikega morale so prebiti dežele ob Savi, Dravi in Muri, koliko so trpele slovenske

pokrajine med ljudskim preseljevanjem. Lahko bi se navedlo še več družih dokazov, ki spričujejo slabo obljudenost slovenskih dežel za Karola Velikega, vendar ne kaže, da bi jih tukaj našteval. Tedaj več kot polovica slovenske zemlje postala je imovina frankovskih kraljev, ki so potem radodarno delili posestva svojim zvestim, kar nam dokazujejo mnogobrojno ohranjene listine.

Karol Veliki posluževal se je še nekega drugega pripomočka, da bi laže ukrotil nemirne narode. Po vzgledu asirskih in babilonskih kraljev, ki so preseljevali Izraelce, Jude in druge narode iz jedne dežele v drugo, storil je tudi Karol Veliki z upornimi Saksonci. Več tisoč jih je moralo zapustiti svojo domovino, in te je Karol razdelil po različnih krajih svoje države, na njih mesto pa postavil slovenske Obodrite (Ann. Einh. a. 804, M. G. S. I; Annalista Saxo, a. 804, Eccardi Corp. hist. medii aevi, Tom. I.). Prej ko ne naselil je frankovski kralj Saksonce tudi med Slovence, česar spominjajo marsikatera krajevna imena po Štajerskem in Koroškem, n. pr. Sachsenburg na gorenjem Koroškem, Sachsenfeld (Žalec) pri Celji.

Pa ne samo politična, tudi cerkvena gosposka skrbela je za to, da so se naselili med na pol poganske Slovence nemški kristijani, ker na ta način se je najhitreje razširjevalo krščanstvo. V prvi vrsti moramo tu omeniti solnograških škofov, oziroma nadškofov. Ti so nekoliko iz verske gorečnosti, nekoliko pa zaradi dobičkarije oznanjujé sveto vero med Slovenci skušali spraviti vse slovenske pokrajine pod svojo cerkveno oblast. Da so solnograški višji pastirji oznanjujé Slovencem božji nauk hrepeneli po posvetnem dobičku, ni težko dokazati. Alkuin je pisal solnograškemu nadškofu Arnu, da naj bi ta za svojega bivanja med Slovenci ne skrbel za izterjevanje desetini, temveč za njih pouk — „Esto praedicator pietatis, non decimarum exactor“. Frankovski kralj je obljubil ravno temu Arnu pri njegovem odhodu na Slovensko tretjino vseh dohodkov tistih krajev, katere bo pridobil sveti cerkvi. Dalje je sebičnost rodila prepire zaradi mej med solnograškim nadškofom in oglejskim patrijarhom in zavoljo koristolovja in dobičkarije vnelo se je tudi sovraštvo solnograških nadškofov do Cirila in Metoda.

Slovenci so morali plačevati desetino in druge davke. Ker jih pa niso mogli vselej odrajtovati, izgubili so dostikrat zaradi tega svojo prostost, postali iz svobodnih ljudij sužnji in bili navezani na

zemljo, katero so obdelovali, kar je tudi nekoliko k hitrejšemu ponemčevanju pripomoglo.

Omenili smo, kako je prišlo posestvo za posestvom v tuje roke. Nemški naseljenci množili so se od dne do dne in kmalu je bilo njih število na sedanjem gorenjem Štajerskem in gorenjem Koroškem precej večje, kot prvotnih slovenskih prebivalcev; tudi na Kranjsko in spodnjo Štajersko so dohajali, vendar ne tako mnogobrojno. Ker je postal v severnih krajih nekdanjega Gorotana nemški živelj močnejši od slovenskega, ponemčili so se ondu stanujoči Slovenci; na sedanjih slovenskih tleh godilo se je nasprotno, ker tukaj so se nemški naseljenci navadno poslovenili.

Da so nemški prišleci dobili v last večji del neobdelano zemljo, kaže nam med drugim tudi to, da je bilo n. pr. na Kranjskem v goratih krajih največ nemških naselbin, kakor na Kočevskem, ki se je ohranila do danes, v Sorici itd. Na Koroškem utrdilo se je nemštvo najbolj med gorami, kjer je bilo pred tisoč leti največ neobdelane zemlje; na spodnjem Koroškem pa, kjer so tla ravnejša in za polje pripravnejša, ohranili so se Slovenci.

(Dalje prih.)

Slovenska Lenora ali mrtvi pride po svojo ljubico.

Poslal S. Rutar.

Znano je, da je Bürger vzel snov svoji baladi Lenori iz nemške narodne pravljice. Ista snov je znana pri Škotih pod imenom „Viljelmov duh“ ter se nahaja tudi pri Škandinavih, Litavcih, Romanih, Grkih, pri Slovencih, Srbih, Bolgarih, Rusih in Čehih. Slovenci imajo popolnoma jednako narodno pesen „Anzelj“, natisneno v Valjavčevi zbirki „Narodne pripovedke u i oko Varaždina“, Varaždin 1858. Pa tudi v prozi pripoveduje naš narod isto snov. Za vzgled pripovedujem tu pravljico iz Hude Južine na Tolminskem, kakor mi jo je zapisal g. Kokošar.

Mlad fant je moral v vojake. Imel je pa zvesto ljubico in tej je prisegel, da se vrne nazaj, če ne živ, pa mrtev. Nasprotno mu je dekle obljubilo, da se neče možiti, dokler se fant ne povrne.

več srečen. Rad bi videl — vsaj zdelo se mu je tako — da bi Lenčika vzela Štefana, da bi bilo vender jedenkrat vsega konec. A če je dlje časa na to mislil, tudi mu ni bilo všeč in sam ni vedel, kaj bi želel. Dekle bo nesrečno, dejal je sam pri sebi, ker ga ne mara. Začel je Lenčiko milovati in miloval jo je tako dolgo, da je ni privoščil Štefanu. Komu pa? Ni si upal odgovoriti, da samemu sebi in le sebi. V glavi se mu je vrtelo pri takem premišljevanji. Proč ga je gnalo, proč in le do božiča je sklenil še ostati. A dnevi so mu tekli počasi in čudne sanje mučile so ga po noči.

(Dalje prihodnjič.)

Slovenci za Karola Velikega.

Spisal dr. Fr. Kos.

2. Slovenski vojvode na Koroškem.

Namenili smo se podati čitateljem nekoliko domače zgodovine za Karola Velikega. Vender ne bo nihče zahteval, da bi začenjali svojo povest s 24. sept. 768., tedaj z dnem, ko je Karolov prednik in oča umrl (Ann. Fuldens. a. 768, M. G. S. I.), pa šli do 28. jan. 814., ko se je ločil Karol sam s tega sveta (Ann. Fuld. a. 814.)! Za Karolovo življenje važni dnevi in meseci ne morejo biti odločevalni za razdelitev slovenske zgodovine in zato bolje storimo, če si poiščemo v slovenski zgodovini sami pripravne dobe našemu začetku.

Že v prvi polovici osmega stoletja vladal je na Koroškem slovenski vojvoda Borut. Takrat so divji Obri nadlegovali koroške Slovence in jih skušali podjarmiti. Ker pa Borutu samemu ni bilo mogoče premagati sovražnikov, obrnil se je do Bavarcev in jih prosil pomoči, ki so tudi res kmalu prišli in pomagali Slovincem pregnati Obre iz dežele. Vender Slovenci so Bavarcem drago plačali njih postrežljivost, ker morali so odslej pripoznavati njih vrhovno oblast. Borut je tudi poslal v poroštvo zvestobe svojega sina Karasta in svojega strijčnika Hotimera z nekoliko drugimi na Bavarsko. A ta zveza med koroškimi Slovenci in nemškimi Bavarci ni bila brez

pomena v nekem drugem oziru. Vojvoda Borut je namreč želel, da bi se Karast in Hotimer poučevala na Bavarskem v krščanski veri, kar se je tudi zgodilo.

Ko je vojvoda Borut umrl, sledil mu je po dovoljenji Frankov — kajti Bavarci so postali med tem časom podložniki Frankov — njegov sin Karast, ki je bil takrat že kristijan. Vladal je le malo časa in umrl že tretje leto po svojem nastopu na vojvodski sedež. Slovenci so se sedaj, kakor že prej po smrti Borutovi obrnili do Frankov in prosili Pipina, da je smel Borutov strijčnik Hotimer postati slovenski vojvoda na Koroškem, kar se je tudi zgodilo.

Hotimer je bil jako goreč kristijan. Njegov učitelj in krstni boter je bil solnogradski duhoven Lupo, ki je skrbel za njegovo dušno blagost. Lupo je dal slovenskemu vojvodi pri njegovem odhodu z Bavarskega svojega strijčnika, duhovna Majorana, da ga je spremljal in prišedši na Koroško začel poučevati poganske Slovence v krščanstvu. Majoran je tudi pregovarjal slovenskega vojvodo, da naj bi bil v cerkvenih zadevah pokoren solnogradskemu škofu, kar je Hotimer obljubil in tudi izpolnoval do smrti (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI. p. 7.).

Leta 767. je bil učeni in za sveto vero vneti Irec Virgilij posvečen za škofa v Solnem Gradu (Ann. Salisb. a. 767, M. G. S. I.). Tega je prosil Hotimer, da bi prišel obiskat njegovo ljudstvo na Slovensko. Tej želji Virgilij sicer ni mogel ustreči, poslal je pa namesto sebe svojega podškofa Modesta in z njim več duhovnikov, kakor Vatona, Reginberta, Kozarja, Latina, dijakona Ekeharda in druge. Modestu je dal oblast po slovenskih pokrajinah oznanovati sveto vero, postavljati cerkve in posvečevati duhovne. Izmed navedenih duhovnov je bil menda Kozar, če sodimo po imenih, jedini Slovenec, ker njegovo ime glasi se čisto slovensko, naj se je potem zval Kozar, Kožar ali pa, kakor Lavrenčič piše, Kočar (Novice, XXXIX, 27.). Jaz pišem Kozar. Tudi živé še danes Slovenci s tem priimkom.

Ko so prišli omenjeni duhovni na Slovensko, storili so, kakor jim je bil ukazal škof solnogradski. Kmalu so postavili na več krajih cerkve, kakor pri Gospé Sveti blizu Celovca, potem v Liburniji blizu Špitala na gornjem Koroškem in jedno v Undrimah, kateri kraj je bil v pomurski dolini blizu Judenburga na gornjem Štajarskem ali pa med Št. Vidom in Gospo Sveto na Koroškem. Modest je ostal

med Slovenci do svoje smrti in njegovo truplo so položili v cerkev pri Gospé Sveti (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 7.).

Po smrti škofa Modesta prosil je zopet Hotimer Virgilija, da bi prišel obiskat slovensko ljudstvo, a tudi sedaj mu solnogradski škof ni mogel storiti te prijaznosti, nekoliko zarad upora, ki se je bil vnel na Slovenskem, nekoliko pa zavoljo nedostatnega časa, ker Virgilij je zidal takrat v Solnem Gradu cerkev sv. Ruperta, ki je bila posvečena l. 774. (Ann. Juvav. maj. a. 774; Ann. Salisb. a. 774, M. G. S. I.). Poslal mu je duhovna *Latina*, da bi skrbel med Slovenci za razširjanje krščanstva. Kmalu pa je nastal v drugič nemir in *Latin* je moral zapustiti deželo. Ko se je upor zopet polegel, poslal je solnogradski škof na Slovensko *Madaloha* in za njim duhovna *Varmana* (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 8.).

Po Hotimerovi smrti (l. 769.) vnel se je v tretjič upor in sicer sedaj s tako silo, da je trajal več let in da so bili primorani vsi oznanovalci krščanstva zapustiti deželo. Lahko si mislimo, da so že pokristijanjeni Slovenci iskali v takih okoliščinah pomoči pri Bavarcih. S pomočjo bavarskega vojvode Tasila II. posrečilo se je Hotimerovemu nasledniku *Vladuhu* (Valkunu) premagati poganske Slovence l. 772. in utrditi med njimi svojo oblast (Ann. st. Emmerammi Ratisp. maj. a. 772, M. G. S. I; Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 8.).

Da bi te vstaje koroških Slovencev veljale samo novi veri, rečeno ni nikjer; a tudi ne moremo trditi z otcem L. Hrovatom (Kopitarjeva Spomenica, str. 151, 152), da so se Slovenci upirali samo zoper germanstvo. Jaz mislim, da je upor veljal obema, krščanstvu in tujcem, ki so vreli v deželo.

Tasilo II. je dobro porabil upor, ki je razsajal od 769—772. po slovenskih pokrajinah. Posrečilo se mu je, marsikateri kos slovenske zemlje dobiti v svojo last in ga podeliti samostanom in škofijam. Tako je daroval l. 770., tedaj za upora med Slovenci, opatu Attonu iz št. Petra v Scharnitzu (blizu meje med današnjim Tirolskim in Bavarskim) kraj Indijo ali Innichen v Bistrski (Pustriški) dolini na Tirolskem z okolico, ki je sezala od Taissnerbacha pa do slovenske meje pri Erlbachu, tekočem na zapadni strani od Anrasske gore in izlivajočem se pri Abfaltersbachu v Dravo, da ondu sezida samostan v ta namen, da bi se privedli sosedni poganski Slovenci na pot resnice. (List. od l. 770, Mitterrutzner, Slovani v Pustriški dolini, posl. Malovrh, str. 11.)

Sedem let pozneje (l. 777.) ustanovil je Tasilo samostan v Kremsmünstru in mu podaril med drugim kakih deset slovenskih vasij (decaniam), katerim je stal na čelu župan, kojega ime se glasi v listini „Physson“ in pa dva oskrbnika (actores), Faljup in Sparuna, ki sta bila prej ko ne zató postavljena, da sta dohodke slovenske dekanije iz prva Tasilu, potem pa samostanu izročevala. Taka dekanija, kakeršno si moramo tukaj misliti, obsezala je kakih deset vasij (Muchar, Gesch. d. Steierm. II, str. 112.). Dalje je daroval Tasilo samostanu v Kremsmünstru 30 slovenskih družin pri Dietachu (Todicha) z davki vred, katere so morale te družine že prej Tasilu plačevati. Tudi je samostan takrat dobil v last zemljo, katero so začeli Slovenci pri Dietachu in Sierningu (Sirnicha) brez Tasilovega dovoljenja obdelovati (List. od l. 777., Schumi, Archiv für Heimatkunde, I, str. 2, 3, 4, 18.).

Imenovani listini od l. 770. in 777. sta za slovensko zgodovino velike važnosti, ker nam kažeta, kako daleč so se razprostirali takrat Slovenci. Ta dva samostana namreč sta bila ustanovljena na meji Slovencev, da bi med njimi nemški duhovni kakor iz dveh trdnjav delovali in vero širili, zraven pa tudi germanizovali (Kopitarjeva Spomenica, vredil J. Marn, str. 152.). Listina od l. 777. je tudi zarad tega velikega pomena, ker se nam tu najprvo imenuje ime slovenskega župana.

Vojvoda Vladuh (Valkun) je postal, kakor je bilo že rečeno, s pomočjo Bavarcev gospodar koroškim Slovincem. Tudi on se je obrnil, kakor Hotimer, do škofa Virgilija in ga prosil, da bi mu dal sposobnih duhovnov, kar se je tudi zgodilo. Prvikrat mu je poslal duhovnika Hejmona in Reginbalda, diakona Majorana in več drugih duhovnov. Kmalu potem prišli so na Slovensko Dupliter, Hejmon in Majoran, zadnja dva takrat že v drugo. Tretji pot je škof poslal Kozarja, Majorana in Erchanberta, potem pa Reginbalda in Reginharda. Čez nekoliko časa potem prišla sta med Slovence Majoran in Avgustin in poslednjič Reginbald in Gundahar (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 8.).

Iz teh pošiljatev lahko sklepamo, da sta morala imeti Majoran in Reginbald največ zaupanja pri škofu in Vladuhu, posebno prvi, katerega je škof štirikrat poslal med Slovence, premeril je gotovo zarad važnih stvari med Virgilijem in slovenskim vojvodo tolikokrat

jedno in isto pot. Tudi se vidi, da vselej, kadar je škof poslal Vladuhu novih močij, bil je jeden iz med teh dveh zraven, Majoran ali pa Reginbald. Pomniti je tudi, da ta Majoran ni jednakoimenski strijčnik Lupov, ki je bil pod Hotimerom na Koroškem, ker Lupov strijčnik bil je že pod Hotimerom duhovnik, ta Majoran pa je bil za vojvode Vladuha, ko je prvokrat šel na Slovensko, še dijakon.

Do svoje smrti 784. trudil se je škof Virgilij za dušno blagost slovenskega naroda, za razširjanje in utrjenje krščanstva in tako si je pač zaslužil naslov slovenskega apostola (Ann. Juvav. maj. a. 784; Ann. Salisb. a. 784, M. G. S. I.). Nova vera dobivala je zmerom več tal, število poganskih Slovencev se je zmanjševalo in njih poskusi, zatreti krščanstvo, imeli so čedalje menj uspeha. Doklej je Vladuh vladal, ne vé se in tudi ne, kdo mu je bil vojvoda za njim.

(Dalje prihodnjič.)

Iz Preširnovega življenja.

Spisal Tomo Zupan.

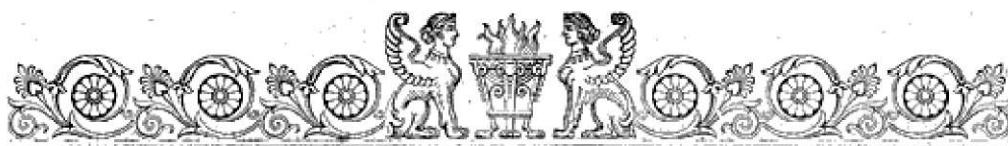
III. *)

Preširen, student na Dunaji.

Presensko nebo, prevlečeno s sivimi oblaki, se danes razteza nad Vrbo. Ribičeva tiha hiša ti je nemirnejša od sicer: vsaj mati se za trenutek prikažejo večkrat gori nad stopnicami na pragu in odhité zopet v vežo nazaj. Prav jim je, da bo voz kmalu pripravljen, ker se mudi in zopet bi jim ljubše bilo, da treba ni voza: ker „Fronc“ — tako so mu odrastli domači večjidel rekali od sedaj — se poslavlja od gorenjskega doma in je namenjen na Dunaj učiti se pravic.

Tudi jokajo se mati to jutro. Zato pristopi mala Preširnova sestra Alenka, stara sedaj 10 let, mater tolažeč: „Kaj pa jokate, mati! saj ni umrl France!“ Nedolžna sestra, se vé, je pač mnogo smehú in jokú skusila in videla pri otročjih veselih in žaloigrah po vrbenjskih livadah; odrastlih jokati pa je opazila le takrat, ko so

*) Gl. „Ljubljanski Zvon“ 1881, st. 13, 271, 335.

Slovenci za Karola Velikega.

Spisal dr. Fr. Kos.

3. Boji z Obri.

Kmalu po smrti škofa Virgilija godile so se na Bavarskem velike izpremembe, ki niso bile brez pomena tudi za slovenske pokrajine. Leta 768. umrl je frankovski kralj Pipin in sledila sta mu Karol in Karlman. (Ann. Fuld. a. 768, M. G. S. I.). Po smrti zadnjega (671) postal je Karol jedini gospod razprostranega frankovskega kraljestva. A s tem še ni bil zadovoljen, ker hotel je na vse strani raztegniti svojo državo in tako začel boj sedaj s tem, sedaj zopet z onim sosedom. L. 774. vojskoval se je z Langobardi in njih kraljem Desiderijem, katere je tudi premagal. Desiderij moral se je odreči prejšnji časti in iti v samostan. Kraljestvo Langobardov s Furlanijo vred in ž njo tudi kos slovenske zemlje, namreč Goriško in del Notranjskega prišlo je v roke Karolu Velikemu. Dve leti pozneje vzdignili so se Langobardi zopet, njim na čelu Rotgaud, vojvoda furlanski, a tudi sedaj z istim vspehom kot prvikrat. Langobardi bili so premagani, Rotgaud ujet in obsojen k smrti (Ann. Einh. a. 776; Ann. Lauriss. a. 776, M. G. S. I.).

Jako neprijetno moralo je biti bavarskemu vojvodi Tasilu, da so bili Langobardi v bojih s Franki vselej nesrečni, kajti bil je Desiderijev zaveznik in zet. Tasilo bi bil rad prišel do popolne samostojnosti in se za zmerom osvobodil frankovskega jarma, o čemer pa Karol Veliki ni hotel ničesar slišati. Leta 781. opomnili so Tasila papeževi in kraljevi poslanci na pogodbe med njim in kraljem Pipinom, na kar je prvi obljubil pokorščino in dal poroke ali talnike. (Annaliste Saxo, a. 781, Eccardi Corpus hist. I.) Vender prijateljske razmere med Tasilom in Karolom trajale niso dolgo, ker kmalu so nastale med njima vnovič razprtije, katerim je hotel Karol l. 787. storiti konec. Sicer sta posredovala pri papeži v Rimu solnogradski škof Arno in opat Henrik (Hunric), pa kaže se, da brez vspeha, ker še tisto leto je poslal Karol proti Bavarski tri armade, jedno iz Italije

na Tirolsko, drugo od severozahoda do Dunava in tretjo, katero je sam vodil, od večerne strani do Augsburga. Ko Tasilo vidi, koliko sovražnih trum ga obdaje, sklene podati se svojemu nasprotniku, obljubi mu znova pokorščino in mu da poroke, med drugimi svojega sina Teodona (Ann. Einh. a. 787; Ann. Lauriss. a. 787; Poeta Saxo, lib. II, a. 787, M. G. S. I.).

Ko pa je frankovski kralj zapustil Bavarsko, pozabil je Tasilo danih obljub, zavezal se je z Obri, bivajočimi po sedanjih ogerskih ravninah ob Tisi in srednjem Dunavu, da bi mu pomagali bojevati se zoper Franke. Ko je Karol to zvedel, sklical je zbor v Worms, kamor je prišel tudi bavarski vojvoda. Ondu so Tasila tožili njegovi velikaši, ker je bil prelomil prisege in se zavezal s poganskimi Obri. Zarad tega so ga obsodili jednoglasno k smrti; vendar Karol, zadovoljen, če spravi bavarskega vojvodo samo iz njegove dežele, polajšal je obsodbo in mu dovolil iti v samostan. Tudi je bilo iz dežele pregnanih nekoliko Bavarcev, ker so stali na Tasilovi strani. Karol sam je šel na Bavarsko, tam uredil deželno upravo in postavil namesto prejšnjega vojvode več grofov. Na ta način prišlo je l. 788. Bavarsko neposredno pod oblast Frankov in z Bavarskim tudi večina slovenskih pokrajin, namreč Slovenci na Koroškem, v Pustriški dolini in na gornjem Avstrijskem (Ann. Einh. a. 788; Ann. Lauriss. a. 788, M. G. S. I.). Slovenci stanujoči v Panoniji bili so še takrat pokorni Obrom.

V dokaz, da je Karol Veliki v tem času postal gospod na gornjem Avstrijskem, služi nam lahko to, da je l. 791. potrdil pisanje, s katerim je bil Tasilo, kakor smo že omenili, daroval samostanu v Kremsmünstru več slovenskih vasij in družin (Linhart, Versuch einer Gesch. v. Krain, II, 171, opaz.).

Ko je Karol postal gospod na Bavarskem in si pridobil velik del slovenskih pokrajin, bila je njegova skrb, da je ukrotil tudi divje Obre ali Avare. Kolikor nam je znano, imel je že l. 782. z Obri opraviti, ker takrat so prišli njih poslanci na Saksonsko h kralju, ko se je ravno mudil pri izviru reke Lippe. Poslance sta poslala kakan (Caganus) in jugur (Jugurrus), ki sta imela pri Obrih najvišjo oblast. V naslednjem letu (783) prišli so Obri do reke Aniže, ne da bi se bil vnel kak boj. L. 788. hoteli so priti na Bavarsko, da bi bili pomagali Tasilu in tako izpolnili svojo obljubo, a ta takrat že ni imel več oblasti v svoji deželi. Obri so prišli le do reke Ipuše

(Ips) na spodnjem Avstrijskem in bili tam tepeni. Ko so ponovili boj, godilo se jim ni nič bolje kot prvokrat. Drug oddelek Obrov grmel je v istem času iz spodnje Panonije skozi pokrajine ob Dravi in Savi v Furlanijo, kjer jih je Pipin, sin Karola Velikega, premagal in zapodil nazaj (Ann. Einh. a. 788; Ann. Lauriss. a. 788; Ann. Fuld. a. 788, M. G. S. I.).

Obre in Bavarce ločila je takrat reka Aniža. Ravno kar naštetih boji so pač Obre nekoliko ponižali, nikakor pa ne po želji frankovskega kralja popolnoma ukrotili in uničili in zato je bilo treba nadaljevati krvavo vojsko.

L. 790. prišli so oberski poslanci h Karolu v Worms in nato je poslal tudi frankovski kralj svoje k Obrom. Prej ko ne so hoteli na natanko določiti meje med obersko in frankovsko državo, a boji prihodnjega leta nam kažejo, da je bilo dogovarjanje brez uspeha.

Ker Karol Veliki ni mogel svojih zahtevanj od Obrov doseči po mirnem potu, sklenil je pričeti boj, kar se je tudi l. 791. zgodilo. V Regensburgu na Bavarskem zbiral je iz vseh svojih pokrajin vojake, med katerimi je bilo tudi mnogo Slovanov (Ann. Alamann. a. 790, M. G. S. I.). Jeden del armade vodil je sam na južni strani Dunava, drugi oddelek pod vodstvom grofov Teodorika in Meginfrieda šel je dalje po njenem severnem bregu, po reki sami pa so plavale ladje, napolnjene z živežem in drugimi potrebnimi rečmi. Prvikrat je postavil kralj svoj tabor pri Aniži, tedaj na meji bavarske in oberske dežele. Tam ostane Karolova vojska tri dni in prosi božjega blagoslova srečnemu izidu. Potem gre dalje proti vzhodu. Ko Obri zagledajo tako množico sovražnikov na obeh bregovih reke, upade jim srce, popusté svoja utrjena mesta ob reki Kampu in na Kumbergu ter začno bežati. Kumberg je najbrže današnji Kaumberg pri Königsstättenu blizu Tullna. (Gl. Mon. Germ. SS. I, p. 176, 177, opaz.) Frankovska vojska pa se je pomikala brez izgube dalje in kmalu je prišel Karol med potjo pleneč, požigajoč, pokončujoč in moreč v Panonijo do izliva Rabe v Dunav, kjer se je nekoliko časa mudil. Ostal je vsega skupaj 52 dnij v deželi Obrov in se vrnil potem z neizmernim plenom, vodeč s seboj nešteto množico ujetih mož, žen in otrok čez Sobotico (Stein am Anger) nazaj na Bavarsko v Regensburg. Izgubil je Karol v tej vojski jako malo vojakov, le neka živinska bolezen pobrala mu je toliko konj, da jih je komaj deseti del prišlo zopet nazaj (Ann. Einh. a. 791; Ann. Lauresham. 791;

Ann. Alamann. a. 790; Fuld. a. 791; Poeta Saxo, lib. III, a. 791, M. G. S. I.; Ann. Xantes. a. 791, M. G. S. II.).

Istega leta šel je tudi Karolov sin Pipin s svojo vojsko s Furlanskega čez Slovensko na Obre, premagal jih, njih zemlje pustošil in se potem vrnil zopet nazaj (Muchar, Gesch. d. Steierrn. VI, 199.).

V naslednjih letih je Karol še zmerom mislil na boj z Obri. Zarad tega je ostal do poletja 793. v Regensburgu na Bavarskem in delal priprave za novo vojsko, kajti vzel je bil Obrom l. 791. le jeden del, njih glavna trdnjava med Dunavom in Tiso pa je stala še ravno takó, kako poprej. Dal je napraviti l. 782. most čez Dunav na Bavarskem, da bi laglje spravil svoje trume na drugo stran. Imel je v tem času tudi dovolj družega posla, ker treba mu je bilo urediti cerkvene zadeve, kar se je pri nekej sinodi v Regensburgu zgodilo; moral je odstraniti zaroto svojega sina Pipina in nekaterih družih nezadovoljnežev, kar se mu je tudi posrečilo. Zraven vsega tega pa je dobil vest, da so se Saksonci zopet spuntali in še celo poslance poslali k Obrom, da bi se ti znova vzdignili. Prisiljen je bil tedaj poslati nekoliko vojske tudi na Saksonsko (Ann. Lauresham. a. 792; Chron. Moissiac. a. 792, M. G. S. I.).

Leta 793. hotel je kralj vojsko z Obri nadaljevati in Panonijo podvreči popolnoma; ko se mu je pa naznanilo, da so njegove trume in njih poveljnika, grofa Teodorika, Saksonci napadli in pobili, sklenil je Obre še nekoliko časa pustiti pri miru.

Prihodnje leto bilo je sklenjeno, da se Obri potolčejo za vselej. (Muchar, Gesch. d. Steierrn. IV. str. 200.). Ta nakana ustrašila je prej ko ne jeden del Obrov, kajti prišli so l. 795. oberski poslanci od Tuduna h Karolu v Lüneburg, obetajoči, da se hočejo podati in postati kristijani. Tudun ni bil glavar ali kakan Obrov, temveč le jeden izmed velikašev, in poslal je na svojo roko poslance k frankovskemu kralju. V tistem času se je bila že zelo zmanjšala nekdanja moč Obrov in posamezni velikaši, med njimi tudi Tudun, bili so skoraj popoloma samostojni (Dümmeler, Südöstl. Marken, Archiv f. Kunde österr. Gesch. X. str. 5.).

Že naslednje leto prišel je Tudun in ž njim precej velika množica Obrov h Karolu v Aachen, kakor so bili obljubili poslanci prejšnje leto, dal se ondu s svojimi ljudmi krstiti, prisegel zvestobo in se vrnil potem z bogatimi darili zopet v svoje domovino, kjer pa je kmalu pozabil svojih obetanj. (Ann. Einh. a. 796; Ann. Juvav.

maj. a. 796; Ann. Laurissen. a. 796; Ann. Fuld. a. 796; Poeta Saxo, III, p. 796, v. 42 sg., M. G. S. I.).

Vender Tudun in drugi, ki so prejeli sv. krst in bili pripravljeni podvreči se vrhovni oblasti Frankov, zastopali so le peščico Obrov, večina je bila za stáro svobodo in zoper novo vero in ravno proti tej bilo je treba se še dalje vojskovati. Ker pa niso bili Obri med sabo jedini, boj ž njimi, ki se je l. 796. zopet pričel, ni bil težak (Ann. Laurissens. a. 796, M. G. S. I.). Slovenski vojvoda Vojnimir in furlanski Erik ali Henrik peljala sta svoje čete zoper Obre. (Ann. Tiliani, a. 796 (797); Ann. Laurissens. a. 796, M. G. S. I.; Annalista Saxo, a. 796 Eccardi Corp. hist. I.) Z združeno močjo vzela sta v kratkem času brez posebnih težav njih glavno trdnjavo med Tiso in Dunavom, katero so imenovali Franki zaradi njene zunanje podobe „ring“. Bila je velikanska ograja, sestavljena iz devet koncentričnih, po dvajset komolcev visokih in ravno tako širokih krogov, narejenih iz drevesnih debel, kamna in ilovice in tako velika, da je obsegala več vasij. V sredi teh krogov nakopičeni so bili neizmerni zakladi, kamor so jih spravljali Obri skozi več kot dvesto let. Trdnjavo obersko je razdrla in razrušila frankovsko-slovenska vojska, zaklade pa je poslal furlanski vojvoda Karolu v Aachen. Nekoliko tega bogastva podaril je kralj rimskemu papežu, nekaj cerkvam in samostanom, drugo pa razdelil med svoje zveste služabnike (Ann. Einh. a. 796; Ann. Tiliani, 796 (797); Poeta Saxo, III, a. 796, M. G. S. I.). Obri so se morali podati in obljubiti pokorščino. (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.)

Še tisto leto poslal je Karol svojega sina Pipina na čelu Langobardov in Bavarcev na Obre, da bi si še bolj osvojil panonske pokrajine. Ko je prišel Pipin onstran Dunava blizu Tise na mesto podrtega „ringa“, obljubili so Obri v drugič zvestobo frankovskemu kralju, kar je Pipin tudi poročil svojemu očetu na Saksonsko. (Ann. Einh. a. 796; Ann. Lauresham. a. 796, M. G. S. I.) Potem je šel v spodnjo Panonijo med Rabo in Dravo v okolico Blatnega jezera in tam določil, da naj solnograški škof Arno skrbi za pokristijanjenje tam stanujočih Slovanov in Obrov (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.). Potem se je vrnil v Aachen in prinesel s seboj iz Panonije ostanke nekdanjega velikega zaklada. (Ann. Einh. a. 796; Poeta Saxo, III, a. 796; Ann. Lauresham. a. 796, M. G. S. I.)

Vender boji z Obri še niso bili končani popolnoma. Bere se namreč o Pipinu, da je pustošil l. 797. s pomočjo Bavarcev in Langobardov zemljo slovensko, o Eriku pa, da je s svojimi Franki in Langobardi premagal Vandale in si podvrigel njih deželo (Ann. Alaman. a. 797; Ann. Guelferbyt. a. 797, M. G. S. I.). Vandali tukaj niso drugo ljudstvo kot Obri; tudi si ne moremo misliti, da bi Pipin plenil zemljo tistih Slovencev, ki so pomagali Frankom vojevati se z Obri, temveč one slovenske pokrajine, ki so bile do zadnjega časa pod oblastjo Obrov. Iz tega lahko sklepamo, da je bil jeden del Slovencev takrat pokoren Obrom, drugi pa ne. Kar pa se tiče Obrov samih, reče se lahko o njih, da so želeli nekateri na vsak način sprijazniti se s frankovskim kraljem, kar nam svedoči večkratne pošiljatve zaupnih mož do Karola, o čemer pa nasprotna stranka ni hotela ničesar slišati.

Meseca novembra l. 797. prišli so zopet poslanci znova premaganih Obrov h kralju frankovskemu v njegov tabor v Herstelle pri Weseri, prinesli mu bogatih darov in obljubili pokorščino. (Ann. Aaurissens. a. 797; Ann. Tiliani, 797 (798), M. G. S. I.) A kmalu so besedo prelomili, kajti vzdignili so se prihodnje leto zopet. (Ann. Alam. a. 798, M. G. S. I.)

Za gospodarja v pokrajinah, katere so Franki vzeli Obrom, namreč v tako zvani Avariji med Anizo in Rabo in v Panoniji do Drave postavil je Karol Veliki (najbrže l. 796.) svojega svaka grofa Gerolda, kateremu vender ni bilo dano dolgo časa nadomestovati kralja v omenjenih krajih. L. 799. zbrali so se zopet Obri in Gerold je peljal svojo vojsko proti njim, pa bil je ureduje svoje trume in pripravljaje se k boju z dvema drugima umorjen. Ne ve se, kdo je bil morilec, morebiti kak Ober ali pa kak nezadovoljen frankovsk vojak. (Ann. Einh. a. 799; Ann. Augiens. a. 799; Poeta Saxo, a. 799, M. G. S. I; Einh. Vita Karoli M. c. 13, M. G. S. II.)

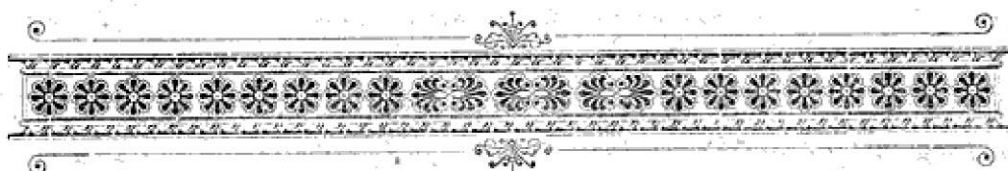
V naslednjih letih bilo je še nekoliko majhnih bojev z Obri. Leta 802. bili so Geroldov naslednik, Gotram, potem Kadalok in drugi ubiti najbrže pri Kiseku (Güns), kakor nam neki letopisec pripoveduje. (Ann. st. Emmerammi Ratisp. maj. a. 802, M. G. S. I, kjer stoji ad castellum Guntionis.) Morebiti so jih Obri umorili. Kaže se, da so bili Obri popolnoma podvrženi še le l. 803., ker takrat proti koncu leta prišli so zopet njih poslanci v Regensburg in obljubili Karolu, ki se je takrat zavolj panonskih stvari mudil na Bavarskem,

zvestobo in pokorščino. (Ann. Einh. a. 803; Ann. Laurissens. min. a. 803, M. G. S. I.)

Z divjimi Obri je bil tedaj končan boj, v katerem se je prelilo veliko krvi, pomorilo mnogo ljudi in bilo pokončano obersko plemstvo. Cele soseske izgubile so svoje nekdanje prebivalce in kraj, kjer je stala oberska trdnjava, bil je tako razdejan in opustošen, da ni bilo daleč okrog nobenih človeških bivališč. (Einh. Vita Karoli M. c. 13, M. G. S. II; Monachi Sangall. de gest. Karoli M. lib. II, c. 1, M. G. S. II, p. 748.) Obri so bili tako potolčeni, da so izginili v kratkem času za vselej in že l. 822. omenjajo se zadnjikrat v zgodovini. (Ann. Einh. a. 822, M. G. S. I.) Ta boj prinesel je posebno Frankom veliko koristi, ker dobili so iz Panonije neizmernih zakladov in postali takó čez noč bogatini, akoravno se jim ni bilo treba veliko truditi, ker bojevali so se za njih prid Slovenci, Langobardi in Bavarci (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 7: Franci ac Bagoarii cum Quarantanis...). V pokrajinah, kjer so do sedaj prebivali Obri, začeli so se širiti Slovani in potiskati svoje nekdanje tlačitelje zmerom bolj v kot. (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.) Že l. 805. obrne se oberski poglavar, ki se je pri krstu imenoval Teodor, do Karola Velikega v Aachen in ga prosi, da bi dal njemu in njegovemu ljudstvu novih bivališč pri Nežiderskem jezeru med Sobotico in Dunavom v gornji Panoniji, ker v dosedanji domačiji delali so mu Slovani preveč sitnosti in nepokoja. Karol je Teodora prijazno vzprejel in mu spolnil prošnjo. Bogato obdarovan vrnil se je ta k svojemu ljudstvu in kmalu potem umrl. Njegov naslednik bil je Abraham, ki se je dal krstiti 21. sept. 805. pri reki „Fischa“ blizu Dunaja (Ann. Juvav. maj. a. 805, M. G. S. I; Ann. st. Emmeram. Ratisp. maj., M. G. S. I). Tudi sedaj ni bilo konca razprtijam v Panoniji in l. 811. poslal je Karol celo vojsko tjakaj, da bi pomirila Slovane in Obre. Po želji frankovskih poveljnikov poslali so Obri svojega kakana in ž njim tudi Tuduna, Slovani ob Dunavu pa svoje kneze h Karolu v Aachen, ki naj bi uravnal večletne prepire. (Ann. Einh. a. 811; Ann. Fuld. a. 811; M. G. S. I; Annalista Saxo, Eccardi Corp. hist. I).

(Dalje prihodnjič.)

Slovenci za Karola Velikega.

Spisal dr. Fr. Kos.

4. Slovenci pod Karolovo vlado.

Nrnimo se zopet k notranjim razmeram slovenskega naroda za bojev z Obri in tudi nekaj let pozneje in poglejmo, kake izpremembe so se vršile takrat na slovenski zemlji. Oznimo se najprej na politične, potem pa na cerkvene razmere slovenske na konci osmega in v začetku devetega stoletja.

Ko so prišli l. 788. koroški Slovenci neposredno pod Franke, pustil jim je Karol Veliki njih domače vojvode in župane, da so še dalje vladali ljudstvo (Dümmler, Südöstl. Marken, Archiv f. Kunde österr. Gesch. X, p. 18.). To pa je storil iz dveh uzrokov, prvič so se Slovenci le polagoma navadili živeti pod tujo vlado, ko so jim v začetku zapovedovali domači knezi, namestu tujih grofov; drugič se je pa hitreje razširjevalo in utrjevalo krščanstvo med njimi, kajti domačim vojvodam bilo je lažje vzpodbujati ljudstvo z besedo in vzgledom, da je opustilo svoje malike in se poprijelo nove vere, kot pa inorodnim, za želje domačinov pravega pojma ne imajočim poglavarjem. Vender ni gotovo, da bi po smrti Vladuhovi, o katerem smo na konci družega poglavja govorili, vladal le po jeden slovensk vojvoda na vsem Koroškem ob Savi, Dravi in Muri, kakor prejšnje čase; temveč verjetno je, da je postavil Karol na slovenski zemlji po več vojvod in knezov slovenskega rodú. Ravno tako je storil tudi v Panoniji, ko so postali po bojih z Obri ondotni Slovenci podložniki Frankom. Neznani pisatelj solnograški iz l. 871. govori v svojem spisu o „ducibus atque comitibus,“ (M. G. S. XI, p. 9.). Množini „ducibus“ in „comitibus“ naznanjata, da je zapovedovalo po Slovenskem takrat več vojvod in grofov. Znano nam je iz te dobe več slovenskih knezov, kakor Ingo, ki je vladal najbrž na Koroškem, Vojnomir, ki se je bojeval z Obri in morebiti gospodoval po sedanjem Kranjskem (Hitzinger v Mitth. d. hist. Vereins f. Krain, 1856, str. 34.), potem Pribislav, Cemikas, Stojmir in Etgar, ki so

zapovedovali po onih krajih, v katerih so Slovence nadzorovali Gerold in njegovi nasledniki, namreč v Panoniji (Primerjaj *Conv. Bag. et Carant.*, M. G. S. XI, p. 11.).

Najbolj priprost in priljubljen izmed navedenih vojvod bil je gotovo Ingo. Vladal je na konci osmega stoletja in mogoče je, da je bil naslednik Vladuhu, če ne po vsem, pa vsaj v enem delu Koroškega. Njega je častilo in rado imelo vse ljudstvo zaradi njegove modrosti in z veseljem je izpolnivalo njegove ustne in pismene ukaze. Veliko je Ingo pripomogel, da se je krščanstvo razširilo in utrdilo tudi med plemstvom. O njem se pripoveduje, da je povabil nekega dne na obed več odličnih, pa še poganskih plemenitašev in tudi več že pokristijanjenih, a nesvobodnih kmetov. Te je posadil na prve sedeže in jim delil v pozlačenih posodah najboljših jedil in pijač, prvim pa odkazal prostor zunaj pred hišo in pred nje postavil jedila in pijače v zamazanih posodah. Na vprašanje plemičev, zakaj tako dela, odgovori jim: „Vi niste vredni skupaj jesti z onimi, ki so postali po svetem krstu čisti in na novo prerajeni, ampak zunaj hiše, kakor psi.“ Nató so prestopili tudi plemenitaši k novi veri in se dali krstiti (*Conv. Bag. et Carant.*, M. G. S. XI, p. 9.).

Če ne za vojvode Inga, pa vsaj kmalu za njim uvelo se je slavnostno ustanovljenje novoizvoljenega koroškega vojvode pod Krnsko goro blizu Celovca. Iz tistega časa je najbrž tudi najstarejši slovenski napis na Gosposvetskem polji in mogoče je, da ga je dal napraviti Ingo sam. Iz dveh vzrokov bi lahko Ingu pripisovali napis na vojvodskem stolu. Prvič nam je znano, da je znal Ingo pisati, kar je bilo v tistem času precej nenavadno. Karol Veliki sam učil se je pisati še le v svojih poznejših letih. Da pa je Ingo znal pisati, rzzvidno je iz spisa „*Conversio Bag. et Carantanorum*“ (M. G. S. XI, p. 9.), kjer je rečeno, da je ljudstvo Inga rado ubogalo in vedelo, kaj je treba storiti, tudi če mu je vojvoda poslal nepopisan papirnat ukaz. Iz tega lahko sklepamo, da je Ingo večkrat tudi pismeno veleval svojim podložnikom storiti to ali ono, tedaj da je znal pisati on sam, ali pa vsaj njegovo spremstvo. Drugič dá se soditi iz besed napisa samega „MA SVETI VERI,“ da ga je dal nekdo napraviti, ki je bil posebno vnet za sveto vero, kar zopet govori za Inga.

Način ustanovljenja koroških vojvod nam jako dobro kaže značaj slovenskega naroda. Ljudstvo ne zahteva od svojega kneza, da naj

bi bil mogočen vojskovodja, temveč pravičen sodnik, branitelj vdov in varuh prave vere; vojvoda pa naj bi pomnil, da oblast, ki jo ima, dobil je od naroda in da njegova moč traje le dotlej, dokler zložno postopa s podložnim ljudstvom.

Za pokristijanjenja koroških Slovencev živel je na gornjem Koroškem neki „dux“ Domicijan, ki je v Millstadtu sezidal novo cerkev in skrbel za razširjanje krščanstva med svojimi podložniki. Njegov nagrobni napis v Millstadtu se glasi: „Hic requiescit B. Domitianus Dux, primus fundator hujus Ecclesiae, qui convertit istum populum ad Christianitatem ab infidelitate“. Flor (Archiv f. vaterländ. Gesch. u. Topogr. vom hist. Verein f. Kärnten, 7. Jahrg. str. 4 itd.) misli, da sta Ingo in Domicijan jedna in ista oseba, kar se meni zdi neverjetno. Mogoče je, da je Domicijan v tistem času živel, kakor Ingo in da je bil vojvoda na zapadnem Koroškem; morebiti pa še vojvoda bil ni, temveč samo vojskovodja ali vojašk poveljnik, kar tudi pomenja beseda „dux“.

Omenjeni slovenski vojvode, pa tudi drugi, katerih imena se nam niso ohranila v zgodovini, vladali so po različnih pokrajinah slovenske zemlje pod nadzorstvom kraljevih namestnikov. Skoro vse slovenske dežele nadzorovali so za Karola Velikega furlanski vojvode, namreč vso zemljo na južni strani Drave in zraven tudi vso Koroško. Vender si ne smemo misliti, da bi bili Slovenci od kraljevih namestnikov Bog vé kako odvisni; bili so skoro popolnoma samostojni in v resnici pravega nadzorovanja ni bilo, temveč le po imenu, kar se da lahko dokazati. V Panoniji do Drave in v Avariji zapovedovali so zopet drugi kraljevi namestniki. Prvi iz med njih bil je že znani Karolov svak, grof Gerold, ki je najbrž začel vladati l. 796. in 799. nesrečno končal svoje življenje.

Pogostokrat se nahaja v nemških in slovenskih spisih (Lavrenčič v Novicah XXXIX, str. 43; Krsnik, Zgodovina avstrijsko-ogrske monarhije, 1874, str. 11.) napačno poročilo, da je Drava, ki je pač od l. 811. delila solnograško nadškofijo in oglejsko patrijarhijo, delala mejo med pokrajinami, katere je nadzoroval Gerold in onimi, ki so pripadale furlanskemu vojvodi. A reči se mora, da je koroška dežela stala v začetku pod nadzorstvom furlanskega Erika, potem pod njegovim naslednikom Kadolajem in za njim pod Balderikom, kar lahko sklepamo iz naslednjega citata: Cadolah, dux Foroiuliensis, febre correptus in ipsa marca decessit. Cui cum Baldricus esset subrogatus,

mir med rimskim in grškim cesarjem, ostala je Istra, Liburnija in del Dalmacije pri frankovski državi izimši nekaj pomorskih mest. Vender so bila mesta Labin (Albona), Pulj, Poreč in Trst, kakor nam dokazuje neka listina, pod oblastjo Frankov in tedaj ne grška lastnina (Linhart, Versuch einer Gesch. v. Krain, II, str. 174.).

Za isterskega vojvodo postavil je Karol Veliki nekega Ivana (Linh. I. c. str. 173.), ki je tudi pomagal uničiti Obre (Linh. I. c. str. 177.). Pozneje so ga tožili njegovi podložniki pri cesarji in sodnija sestavljena iz posvetnih in duhovskih gospodov, med katerimi sta bila tudi gradenski patrijarh Fortunat in mejni grof furlanski Kadolaj, spoznala ga je krivega. Karol je na to vojvodi Ivanu vzel njegovo častno mesto in dovolil isterskim prebivalcem, da so smeli sami voliti svoje škofe, opate, svetne glavarje, župane in druge uradnike. To pravico je pozneje potrdil tudi Karolov sin in naslednik Ludovik (Dümmler, Südöstl. Marken, Archiv f. Kunde österr. Gesch. X. Bd., p. 18.).

(Konec prihodnjič.)

Na poti.

Nh solnčece jasno, lepó in čistó,
Na daljno planíno mi sevaj,
In rádotno sveti na kočó staró,
In njene zidóve ogrevaj!

O pač tudi ti si veselo z menój,
Ki zopet vesélo dekle sem!
Saj ljubček že skôro ozdravel je moj,
In rožic dišečih mu nêsem.

Gotovo gotovo pred kočó sedi,
In v tebi se, solnčece, greje
In radost mu sije iz lepíh očij,
In sreča se z lica mu smeje.

I mêní se smeje lepó in čistó,
Ko hodim po gladki mi poti,
In mílo ozíra se náme nebó,
Raván pa blestí se v krasoti!

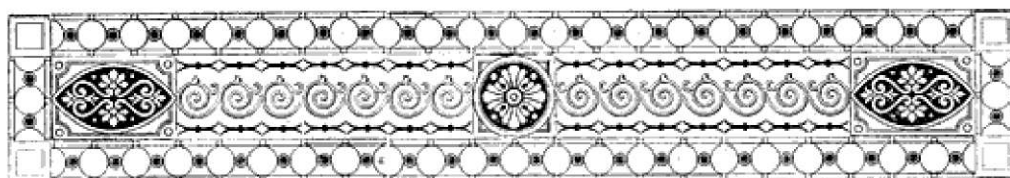
Ti solnčece jasno, le čisto se smej,
Kakó sem dekle te vesela!
In drago mi kočó z ljubeznijo grej,
Da bode prijazno blestela.

In njemu življenje pomlájeno vlij,
Ki rešen je smrti osorne,
In v lice še blede prijazno mi sîj,
Da polno bo zôre uzorne!

Oj pač tudi ti si veselo z menój,
Ki zopet vesélo dekle sem!
Saj ljubček že skôro ozdravel je moj,
In rožic dišečih mu nêsem!

—b—

Slovenci za Karola Velikega.

Spisal dr. Fr. Kos.

5. Cerkvene razmere slovenske.

(Konec.)

Fzpregovoriti nam je še nekoliko o cerkvenih razmerah za neposrednega vladanja Karola Velikega na slovenski zemlji. Kakor smo že jedenkrat omenili, pastiroval je solnograški škof Virgilij do svoje smrti l. 784. in njemu je sledil na škofovskem sedeži Arno. Tudi ta je pošiljal duhovne na Slovensko, ki so s pomočjo domačih knezov delali v dušni prid slovenskega naroda. Ko so bili l. 796. Obri potolčeni, izročena je bila Arnu skrb za izpreobrnitev panonskih Slovencev in Obrov med Rabo in Dravo (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.).

Ko so prišli Koroški in panonski Slovenci pod solnograško škofijo, pridobila si je ta toliko novih pokrajin in tako množico novih duš, da se je sklenilo povzdigniti jo v nadškofijo, kar se je tudi l. 798. zgodilo. Arno sam se je napotil v Rim, kjer ga je vzprejel rimski papež Leon III. in ga posvetil v nadškofa.

Ko se je vračal v začetku l. 798., prišel mu je naproti onstran reke Pada poslanec in mu naznanil željo kraljevo, da bi šel kar naravnost oznanovat Slovincem sveto vero. Pa Arno hotel je še prej govoriti s kraljem in izpolniti ukaze papeževe, kar je tudi hitro storil. Nató mu je naročil kralj sam, naj gre k Slovincem in jih poučuje v krščanskih resnicah (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.). Tudi mu je podelil za plačilo njegovega truda tretji del vseh dohodkov v tistih krajih, katere bo pridobil s svojim ukom katoliški cerkvi. Arno je tedaj prišel na slovensko zemljo, tam poučeval ljudstvo, postavljaj cerkve in razpošiljal mašnike. Vender se ni dolgo mudil med Slovenci, nekoliko zaradi bolehnosti, nekoliko pa tudi zavolj družih opravil, katera so ga čakala na Bavarskem; vrnil se je tisto leto (798) zopet nazaj (Dümmler, Südöstl. Marken l. c. p. 21.).

Ko je Arno prišel pred kralja, omenil mu je, kako bi bilo potrebno, če bi kdo namesto njega nadaljeval apostolsko delo po Slo-

venskem. Na vprašanje Karolovo, če li pozna kacega moža, ki bi mogel z vspehom tam oznanovati sveto vero, odgovoril mu je, da vé za tacega človeka, ki bi bil sposoben pastirovati Slovencem. Nató je posvetil po povelji frankovskega kralja solnograški nadškof Teodorika za podškofa, izročil mu Koroško in Panonijo do Drave in dal pravico voditi v teh krajih cerkvena opravila, vendar ne popolnoma samostojno, kajti odvisen je bil od solnograškega nadškofa. Arno sam je peljal, spremljan od bavarskega predsednika in kraljevega namestnika v Avariji in Panoniji, grofa Gerolda, novoposvečenega podškofa na Slovensko in ga tam priporočil domačim knezom. To se je zgodilo najbrž v začetku leta 799. Znano je namreč, da je Arno l. 798. prišel iz Rima, potem se podal h kralju, nató šel Slovencem oznanovat sveto vero in na zadnje zopet prišel h kralju. Lahko se misli, da se je l. 798. moralo bližati že koncu, predno je Arno prehodil vsa ta pota. L. 799. pa je bil umorjen grof Gerold, ki je z Arnom vred bil pripeljal Teodorika na Slovensko. Iz tega sledi, da je moral Teodorik priti v začetku l. 799. k Slovencem. Teodorik se je trudil, da bi Slovence dobro poučil v krščanskih resnicah, preskrbel jim vnetih duhovnov in posvetil mnogo cerkva (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 10.). Mogoče je, da je Teodorik postavil tudi cerkev sv. Štefana v Ziljski dolini (Mon. Germ. Script. XI, p. 10. not. n. 40.).

Leta 803., šel je Karol Veliki v Regensburg na Bavarsko, kamor so prišli tudi poslanci obrski, in je tam uredil zamotane razmere panonske (Ann. Einh. a. 803, M. G. S. I.). Potem se je napotil meseca oktobra istega leta v Solnograd, kar ni bilo brez pomena za slovenske dežele v cerkvenem oziru. Kakor znano, izročil je že 796. Karolov sin Pipin solnograškemu škofu Arnu deželo med Dravo in Rabo, da bi ta pastiroval tam stanujočim Slovencem in Obrom. Karol je za svoje navzočnosti v Solnogradu potrdil to naredbo svojega sina in določil, da mora spadati Koroško in Panonija pod solnograško nadškofijo (Conv. Bag. et Carant., M. G. S. XI, p. 9.).

Nič gotovega ne moremo reči, s kakim vspehom so oglejski patrijarhi, imajoči pod svojo oblastjo tudi škofije v Istri, med južnimi Slovenci oznanovali sveto vero; to pa vemo, da je oglejskega patrijarha Pavlina, ki je živel v dneh Karola Velikega in umrl leta 802. vzpodbujal njegov prijatelj Alkuin k apbštolskemu delu med bližnjimi Slovenci (Dümmler, Südöstl. Mark. I. c. p. 22.). Lahko se trdi,

da je bil trud solnograških škofov in duhovnov med slovenskim narodom izdatnejši, kakor delovanje oglejskih patrijarhov.

V prejšnjih časih oglejski patrijarhi niso imeli samo na južni, temveč tudi na severni strani reke Drave višjo cerkveno oblast. Ko pa je dobil podškof Teodorik od svojega nadškofa vso slovensko zemljo na severni podravski strani, nastal je med oglejskim patrijarhom Ursom in solnograškim nadškofom Arnom zarad méj prepir, ki je trajal do l. 811. Oglejski patrijarh pritožil se je pri cesarji in ta je določil 14. junija navedenega leta, da naj mejí med oglejsko in solnograško cerkvijo reka Drava.

Solnograški nadškofje trudili so se v vseh onih slovenskih krajih, katere so njih duhovni pridobili krščanstvu uvesti desetino in so jo prej ali pozneje tudi res uvéli. Alkuin je sicer svojega prijatelja Arna, idočega l. 798. prvičrat v Panonijo, opominal in mu rekel, da naj skrbi bolj za dušno blagost Slovencev, kot pa za svoj dobiček (*Esto praedicator pietatis, non decimarum exactor.*). Zaradi prestrogega izterjevanja desetini izgublja ljudstvo nagnenje do svete vere. „Še mi,“ pisal je Alkuin cesarju samemu, „ki smo rojeni in vzrejeni v katolški veri, dajemo le neradi od svojega imetja desetino, je li tedaj pametno, pobirati jo po hišah od ljudstva, ki je komaj pristopilo h kerščanstvu? Zahtevali so li desetino apostoli, ko so različnim narodom oznanovali sveto vero, ali pa komu drugemu velevali, naj jo pobira?“ (*Dümmmler, Südöstl. Mark. I. c. p. 23.*) Kaže se, da se solnograški škofje in duhovni niso ravnali po nasvetu Alkuinovem; zato jih pa tudi ljudstvo ni ljubilo, pozdravilo pa s toliko večjim veseljem pol stoletja pozneje dva druga moža, sv. Cirila in Metoda, ki k Slovanom nista prišla pobirat desetine, temveč učiti sveto vero.

Desetine so morale biti Slovincem izprva jako zoperne, kar nam posebno to kaže, da so se morali solnograški višji pastirji truditi nad dvesto let, predno so navadili slovenske podložnike, da so jo plačevali. Leta 1060. jo je nadškof Gebehard prvičrat dobil od vseh v njegovi škofiji bivajočih Slovencev (*Vita Gebehardi, M. G. S. XI, p. 25.*).

A ne samo desetine bogatile so solnograško in druge cerkve, temveč dobivale so škofije in opatije po radodarnosti Karola Velikega in njegovih naslednikov v last mnogo slovenskih zemljišč, katera so morali obdelovati nesvobodni podložniki, ali pa na takih posestvih

že od nekdanj stanujoči in tedaj prvotni prebivalci, ki so postali s časom nesvobodni, kajti zamenjali so dostikrat prostovoljno svojo svobodo s sužnostjo in darovali cerkvenim zavodom svoja zemljišča, katera so pa za letni davek dobili navadno do smrti zopet nazaj, videč, da je bolje biti podložnemu škofu, ali opatu, kakor pa svobodnemu imeti toliko neprijetnih dolžnostij in zraven pa biti še v strahu pred svetnimi velikaši.

Desetina in naseljevanje tujcev v deželi budilo je nevoljo med ljudstvom. Bilo je pa tudi še mnogo skrivnih poganov, ki so postali le na videz kristijani, v senci pa so molili svoje stare bogove. Ti so bili pripravljeni ob prvi priložnosti našuntati ljudstvo in je pregovoriti k uporu. Vender za vladanja Karolovega bil je mir, ker pod njim bi bila vsaka vstaja brez uspeha; ko pa je on zatislil očr in na njegovo mesto prišel njegov sin Ljudovik, poskusili so jugovzhodni Slovenci svojo srečo in vzdignili se na strani posavskega Ljudevita.

Po krivici.

Sem lepa, sem mlada, sem brhko dekle, To pravijo mladi in stari; Pa vender pa vender mi srčece mre In joče v obupni prevari. Oh! žalna usoda, usoda strašna, Ponižno se tibi uklanjam! Saj uničena radost in žalost plašna Zapisali konec sta sanjam! Nevesta stopila bom jaz pred oltár — Naj žrtvenik bil bi v resnici! In njemu bom dala življenje to v dar, Ki bo mi soprog po krivici! Pač večno udanost prisegla mu bom — Odpusti, ne bó mi dobrotno, O celem stvarjenji se vzbuja mi dvom, In joče srce mi sirotno!	Če tudi prisegla mu bodem glasno — Vezála ne bo me prisega; In njemu ostala bom zvesta samó, Ki ljubi to borno srce ga. Priprostih roditeljev blagi je sin, Toda ker ubog on zelo je, Zató pa naj zbrišem iz srčnih globín Jaz njega, ki drag mi tako je! Oj, oča in mati, kaj hčerka vam dém: Pogube ne bom vas tožila, In tudi plakáti tem kalnim očém Nikóli ne bodem pustila! Nad nami razpenja se večno ne bó, In to naj vas milostno sodi, Če vi ne, naj ono mi bode miló, In zvésto naj pota mi vodi!
---	--

Nevesta stopíla bom zdaj pred oltár —
 Naj žrtvenik bil bi v resnici!
 In njemu bom dala življenje to v dar,
 Ki bo mi soprog po krivici!

